

Pathology the Development of Drivers Industries in Ardabil Province

■ Javad Madani^{*}

Assistant Professor, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

■ Bahram Imani

Associate Professor, Department of Urban and Rural Planning, University Of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

■ Masoud Irani

Director of Industry, Mine and Trade Department (Ardabil Province), Ardabil, Iran

Receive date: 23 April 2024, Revise date: 16 June 2024, & Accept date: 31 August 2024

 [10.22034/jtd.2025.2027161.1929](https://doi.org/10.22034/jtd.2025.2027161.1929)

ABSTRACT

The development of propulsion industries is one of the main goals of countries in the field of industrialization. For this reason, achieving this important action is not without harm and challenges. The current research aims to Pathology the Development of Drivers Industries in Ardabil Province. This research is of an applied type and its research method is mixed, which has benefited from a sequential exploratory approach. In the first stage, using the qualitative method of thematic analysis, thematic axes are extracted and the existing challenges and harms are identified and explained using the tool of semi-structured interviews. Then, in the second step, which uses a quantitative survey method, each challenge and damage is prioritized using a questionnaire tool. The participants of the present research in the first stage are a group of specialists, academic and executive experts in the fields of industry, mining, and trade; Technology management, government management, urban planning management and technology management, which have both executive and research experience in this field. These people were identified using targeted sampling, and 16 people were interviewed. The experts of the quantitative stage of the research include specialists, experts, and craftsmen in this field in Ardabil province, who were identified using stratified random sampling. According to the findings of the research, by adopting the inductive approach in the first phase, 309 primary codes were identified, which were counted according to the Atride-Sterling approach, 41 basic themes, 16 organizing themes and 7 global themes. Then, in the second phase, using a researcher-made questionnaire, the main injuries were analyzed in order to prioritize and determine the level of importance. According to the results of the research, it can be said that the main damages in the field of development of propulsion industries in Ardabil province are mostly focused on the decision-making and management areas and it is necessary to take necessary measures in the field of solving such problems.

Keywords:

Industry, Drivers Industries, Technology, Pathology, Mixed Study.

* Corresponding Author

Email: J.madani@uma.ac.ir

۹۵

شماره شصت، تابستان ۱۴۰۴

فصلنامه توسعه تکنولوژی صنعتی

<https://jtd.iranjournals.ir/>

How to cite: Madani, J., Imani, B., Irani, M. (2025), Pathology the Development of Drivers Industries in Ardabil Province, Quarterly journal of Industrial Technology Development, 23(60), 95-

104.

آسیب شناسی توسعه صنایع پیشران در
استان اردبیل^۱■ جواد معدنی^۱استادیار، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشکده
علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران■ بهرام ایمانی^۲دانشیار، گروه برنامه ریزی شهری و روستایی، دانشکده
علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران■ مسعود ایرانی^۳مدیر کل، اداره کل صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل،
اردبیل، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۴، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۳/۲۷ و تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۱۰

صفحات: ۹۵-۱۰۴

[10.22034/jtd.2025.2027161.1929](https://doi.org/10.22034/jtd.2025.2027161.1929)^{doi}

چکیده

توسعه صنایع پیشران یکی از اهداف اصلی کشورها در زمینه صنعتی شدن است. به همین سبب، دستیابی به این اقدام مهم، خالی از آسیب و چالش نیست. پژوهش حاضر، با هدف آسیب شناسی توسعه صنایع پیشران در استان اردبیل است. این پژوهش، از نوع کاربردی و روش تحقیق آن آمیخته یا ترکیبی است که از رویکرد متوالی اکتشافی بهره برده است. در مرحله اول، با استفاده از روش کیفی تحلیل مضمون، مضامین مرتبط استخراج می شوند و با استفاده از ابزار مصاحبه های نیمه ساختاریافته، چالش ها و آسیب های موجود شناسایی و تبیین می گردند. سپس در مرحله دوم که از روش کمی پیمایش استفاده شده است، با استفاده از ابزار پرسشنامه به اولویت بندی هریک از چالش ها و آسیب ها پرداخته می شود. مشارکت کنندگان تحقیق حاضر در مرحله اول، جمعی از متخصصان، خبرگان دانشگاهی و اجرایی حوزه صنعت، معدن، تجارت، مدیریت فناوری، مدیریت دولتی، مدیریت برنامه ریزی شهری و مدیریت تکنولوژی هستند که در این حوزه هم سابقه اجرایی و هم سابقه پژوهشی دارند. این افراد با استفاده از نمونه گیری هدفمند شناسایی شدند که از ۱۶ نفر مصاحبه به عمل آمد. خبرگان مرحله کمی پژوهش شامل متخصصان، کارشناسان، صنعتگران این حوزه در استان اردبیل هستند که با استفاده از نمونه گیری تصادفی طبقه ای شناسایی شدند. مطابق با یافته های تحقیق، با اتخاذ رویکرد استقرایی در فاز اول، ۳۰۹ کد اولیه شناسایی شدند که با عطف به رویکرد آتراید-استرلینگ، ۴۱ مضمون پایه، ۱۶ مضمون سازمان دهنده و ۷ مضمون فراگیر احصا شدند. سپس، در فاز دوم با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته، آسیب های اصلی جهت اولویت بندی و تعیین میزان اهمیت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. سه آسیب "ضعف در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری های جامع؛ وجود چالش های متعدد در فضای تشکیل سرمایه؛ لزوم بازنگری قوانین و مقررات" جزء اولویت های اول در زمینه توسعه صنایع پیشران استان اردبیل هستند. مطابق با نتایج تحقیق، می توان گفت که آسیب های اصلی در زمینه توسعه صنایع پیشران در استان اردبیل بیشتر در حوزه های تصمیم گیری و مدیریتی معطوف است و نیاز است در زمینه حل و فصل چنین مشکلاتی اقدامات لازم صورت پذیرد.

واژگان کلیدی: صنعت، صنایع پیشران، فناوری، آسیب شناسی، مطالعه ترکیبی.

۱ مقاله حاضر برگرفته از طرح پژوهشی بین سازمانی تحت عنوان "ارائه راهبردهای توسعه صنایع پیشران در استان اردبیل" است که با حمایت مادی و معنوی دانشگاه محقق اردبیلی (معاونت پژوهش و فناوری) و اداره کل صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل صورت پذیرفته است.

* عهده دار مکاتبات

. آدرس پست الکترونیکی: J.madani@uma.ac.ir

۲ آدرس پست الکترونیکی: Imani_b@uma.ac.ir

۳ آدرس پست الکترونیکی: Masoudirani90@gmail.com

<https://jtd.iranjournals.ir/>

۹۵

شماره شصت، تابستان ۱۴۰۴

فصلنامه توسعه تکنولوژی صنعتی

نحوه استناددهی به این مقاله: معدنی، جواد، ایمانی، بهرام، ایرانی، مسعود. (۱۴۰۴). آسیب شناسی توسعه صنایع پیشران در استان اردبیل، فصلنامه توسعه تکنولوژی

صنعتی، (۶۰)، ۲۳-۹۵.

ناشر: پژوهشکده توسعه تکنولوژی

۱- مقدمه

در محیط پیچیده، پویا و بسیار متغیر امروزی، سازمان‌ها نیازمند طراحی و اتخاذ راهبردهایی هستند که بتوانند آنها را در بهبود روزافزون عملکردشان بازی رسانند؛ زیرا در چنین محیطی تنها شرکت‌هایی قادر به بقا هستند که از گردونه رقابت جا نمانند و خود را با شرایط متغیر و پویای فعلی همگام سازند (Salazar, Xirinachs et al., 2014). تحولات و تغییرات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، مالی و فناوریانه سبب تحول در صنایع شده است که نه تنها در جامعه مربوطه، بلکه در محیط جهانی رقابت می‌کنند. بنابراین، جهانی شدن و رقابت شدید به مثابه فرصت یا تهدیدی برای کشورهاست و نیاز است تا در این زمینه اقداماتی اتخاذ گردد. یکی از مهمترین و اصلی‌ترین این راهکارها، توسعه صنایع پیشران است. توسعه صنایع پیشران صرفاً ایجاد و پیاده‌سازی صنعت خاصی نیست، بلکه صناعی باید در کشور توسعه یابند که خالق ارزش باشند و همین طور بتوانند در بازارهای جهانی رقابت کنند. این مقوله نیازمند حمایت دولت و مشارکت و همکاری سایر اقشار و بخش‌ها است. دولت هم باید بسترسازی کند، هم باید آموزش‌های لازم را ارائه دهد و هم به انتقال فناوری برای شکل‌گیری هسته‌های صنعتی کمک کند و در عین حال احکام بالادستی توسعه صنایع پیشران را مدیریت کند. یکی از مسائل اصلی در این حوزه، وجود چالش‌ها و آسیب‌های نهان و آشکاری است که کشورها را دستخوش مشکلاتی کرده‌اند. در واقع، نبود راهکار یا مکانیزم‌های جامع و دقیق در آسیب شناسی، عدم توجه به پژوهش‌های کاربردی و توسعه‌ای در آن موجب شده‌اند تا "توسعه" این صنایع در هاله‌ای از ابهام بمانند.

استان اردبیل یکی از استان‌های دارای ظرفیت و پتانسیل بالا در زمینه توسعه صنایع پیشران است که در سال‌های اخیر، اولویت صنایع پیشران آن توسط وزارت صمت تایید و ابلاغ شده است. در راستای حمایت و توسعه از تولید مبتنی بر تقویت راهبردهای صنعتی با اولویت‌های ساخت داخل، استفاده از ظرفیت‌های خالی واحدهای تولیدی موجود، اصلاح و تغییر فرآیند تامین مواد اولیه وارداتی بنگاه‌های اقتصادی با اتخاذ و اجرای سیاست واردات در مقابل صادرات و حمایت از تولید کالاهای مصرفی تولید داخلی، وزارت صمت ۹ حوزه صنعتی صنایع پیشران را با هدف توسعه زنجیره ارزش، کاهش خام فروشی، ارزش افزوده بالا و در راستای تحقق اهداف توسعه‌ای بخش صنعت معدن و تجارت و هدایت بهینه سرمایه‌گذاری‌ها با رویکردی درون‌زایی در اقتصاد و با رویکرد حمایت از توسعه صادرات جایگزین واردات،

ارتقا سطح فناوری تولیدات صنعتی و اشتغال‌زایی مبتنی بر مزیت‌های نسبی و رقابتی، شناسایی و اعلام نموده است. همچنین نیاز است هر استان و منطقه، با عطف به پتانسیل و ظرفیت‌های زمینه‌ای خویش، آنها را اتخاذ و پیاده‌سازی کند. مسئله بعدی در دستیابی یا نیل به چشم‌انداز سیاست صنعتی در ایران است. یکی از کارکردهای مهم دولت‌ها، ارائه سیاست‌های صنعتی مبتنی بر تعیین صنایع پیشران است. صنایع پیشران نیز با شناخت مزیت‌های نسبی و همچنین بارورسازی آنها با رعایت اصل مزیت‌سازی و ایجاد مزیت‌های رقابتی در تعاملات فعالانه بین‌المللی تعیین می‌شود. شکوفاسازی مزیت‌های نسبی، موجب ارتقای اقتصاد ملی از مرحله ساده به پیچیده می‌شود که فوق‌العاده ارزش‌آفرین خواهد بود. مرحله پیچیدگی اقتصادی متضمن نهادینه‌سازی مزیت‌های رقابتی است. مزیت رقابتی، منجر به تولید کالاها و صادرات اقلام با ارزش افزوده شده و زمینه‌های حضور در بازارهای جهانی را فراهم می‌سازد، اما فقدان توجه به فرآیند مزیت‌سازی در تبدیل مزیت‌های نسبی به مزیت‌های رقابتی، از یکسو به تولید کالاهای ساده و دارای ارزش افزوده پایین یا متوسط و از سوی دیگر، به کاهش تاب‌آوری اقتصاد کشور در مواجهه با شوک‌های جهانی منجر می‌شود. راه توسعه صنعتی کشورها، با طی مراحل مزبور و با پیمودن مسیرهای سخت و دشوار بدست آمده است؛ اما متأسفانه روندهای بازتولید مزیت‌های رقابتی در کشور ما خیلی کم رعایت می‌شود و نخبگان سیاسی مسیر توسعه و پیشرفت را با آسان‌سازی‌هایی همچون تهیه و تدوین سندهای توسعه و پیشرفت که معمولاً فاقد روشمندی‌های موردنیاز نیز هستند، یکسان‌انگاری می‌کنند (The world of economics., 2022).

همین رو نیاز است تا برنامه‌ریزان و سیاستگذاران صنعتی استان اردبیل، خط مشی توسعه صنایع پیشران در این استان را در چهارچوب ظرفیت هر منطقه و با توجه به اسناد بالادستی ترسیم و اجرا کنند که ضمن در نظرگیری مولفه‌های محیطی، پیشران‌های کلیدی موثر بر همکاری‌های راهبردی نیز صورت پذیرند تا پیشرفت و توسعه مناسب در این صنعت باشیم. همچنین نیاز است تا آسیب‌شناسی توسعه صنایع پیشران این استان شناسایی و اولویت‌بندی شوند و در راستای عارضه‌یابی و بررسی شکاف‌ها و خلأهای احتمالی، اولویت‌بندی نیز شوند. از طرفی، در راستای سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و همگام با شعار سال‌های قبل و امسال «مهار تورم و رشد تولید» مبنی بر اهمیت تولید و عوامل اقتصادی، نیاز است تا

حوزه فعالیتشان دارند (Nelson & Winter., 1982). این صنایع، به مثابه محرک‌های بهره‌وری در صنعت هستند که پایداری اقدامات و بروز شیوه‌های کارآمد در سازمان یا شرکت را ترویج می‌نمایند (Smith et al., 2022).

هنگام تعیین صنایع پیشران، چند معیار مهم وجود دارد که در ادامه به آنها اشاره می‌شود:

۱. اندازه صنعت (تعداد مشاغل)
۲. تمرکز منطقه‌ای (نسبت مکان)
۳. رقابت منطقه‌ای (سهم تغییر)
۴. مشاغل مورد حمایت صنعت
۵. حامیان صنعت
۶. زنجیره تامین صنعت (Pilcher., 2022).

با توجه به سرعت جهانی شدن و نیاز کشورها و شرکت‌ها به رقابت تنگاتنگ در عرصه بازارهای جهانی، فناوری‌های جدید و برتر به‌عنوان یک مزیت رقابتی برای حضور در بازار جهانی مطرح شده‌اند (Elyasi et al., 2017). صنایع پیشران نیز یکی از مهمترین عناصر صنعتی هستند که نیازمند استفاده از فناوری‌های نوین بوده و بایستی اقدامات لازم در قبال توسعه آنها صورت پذیرد.

۲-۱- انواع سیاست‌های صنعتی در حوزه صنایع

سیاست‌های فرابخشی (کلان):

سیاست‌های معطوف به اراده حاکمیت برای ایجاد هماهنگی و انسجام نهادی و همراستاسازی جریان‌ات اقتصاد کلان با توسعه صنعتی، معدنی و تجاری.

سیاست‌های بین بخشی (افقی):

سیاست‌های مبتنی بر تقویت عمومی کارکردهای بازار (شفافیت اطلاعات، حقوق مالکیت و ...) معطوف به تمامی صنایع، مانند توسعه نظام مالی، حمایت از حقوق مالکیت فکری و ...

سیاست‌های گزینشی بخشی (عمودی):

سیاست‌های متمرکز بر توسعه رشته فعالیت‌های صنعتی و معدنی خاص (که معطوف به توسعه زنجیره ارزش صنایع پیشران و دارای اولویت هستند).

هیچ کشوری بدون به‌کارگیری راهبردها و سیاست‌های هدفمند و انتخابی دولت برای اصلاح ساختار اقتصادی و تقویت پویایی اقتصادی خود، سفر دشواری را از فقر گسترده روستایی به ثروت فراصنعتی طی نکرده است. علاوه بر این، دشوار است که ببینیم چگونه کشورها در همه سطوح توسعه می‌توانند به چالش‌های معاصر واکنش سازنده نشان دهند - از ایجاد شغل و کاهش فقر گرفته تا مشارکت در انقلاب فناوری و زنجیره‌های

ضمن شناسایی و اولویت‌بندی نیروهای چالش‌زا و بازدارنده توسعه صنایع پیشران، آسیب شناسی نیز صورت پذیرد تا ضمن برون رفت از وضعیت‌های نامطلوب احتمالی، بتوان با بستر و دیدگاه مناسبی توسعه صنایع پیشران در اردبیل را صورت داد. از همین رو، هدف اصلی طرح حاضر آسیب شناسی توسعه صنایع پیشران در استان اردبیل است که با عطف به وضعیت موجود و وضعیت مطلوب این استان صورت می‌پذیرد.

ارزیابی‌ها نشان می‌دهند که جمهوری اسلامی ایران در اکثر طرح‌های توسعه صنعتی مورد حمایت دولت باید بخش‌هایی چون صنایع پیشران را مدنظر قرار دهد و با تقویت آن بتواند عالی‌ترین نقطه کارآیی و اثربخشی صنعتی برسد. بی‌توجهی به این چنین صنایع مولد و حیاتی، به اتلاف منابع ملی و نیز بازماندن کشور از مسیر توسعه صنعتی منجر خواهد شد و از آنجایی که روند جهانی در زمینه توسعه بخش صنعت، حمایت از تولید و کارخانه‌های تولیدکننده است، شیوه حمایت از صنایع نوعی انتخاب و تخصیص منابع است که باید به بهترین شکل ممکن صورت گیرد تا جریان صنعتی شدن متوقف نشود. در ادبیات مدیریت استراتژیک، همسو با تعداد اهداف، به تعداد روش‌های متناسب توجه و تاکید می‌شود. رعایت تناسب‌سازی بین اهداف با روش‌ها، موجب اثربخشی برنامه‌ها می‌شود و نیاز است با عطف به زمینه‌های موجود، این راهبردها تدوین و اجرا شوند. از همین رو، اهمیت این پژوهش در این زمینه است که این استان می‌تواند با شناسایی و اولویت بندی چالش‌ها و آسیب‌های توسعه صنایع پیشران، اجماع گسترده در مورد نقش سیاست دولت در تأثیرگذاری بر تحول ساختاری، مبنای فکری محکم‌تری را برای طراحی سیاست‌های صنعتی جهت ارتقای یادگیری، تقویت قابلیت‌ها و دستیابی به رشد موفقیت آمیز فراهم کند. از آنجایی که هم مسئولان و هم گروهی از محققان، بر معضل و بحران بیکاری در استان اردبیل تاکید دارند و وزن بالاتری به صناعی می‌دهند که امکان ایجاد شغل بیشتر را فراهم می‌کند، به همین دلیل صنایع پیشران می‌توانند به‌عنوان صنایع واجد ویژگی اشتغال‌زایی در اولویت حمایت قرار گیرند.

۲-۲ مبانی نظری و پیشینه تحقیق

تعاریف و تعابیر مختلفی از صنایع پیشران ارائه شده است که در ادامه به مهمترین و اصلی‌ترین آنها اشاره می‌شود. صنایع پیشران صناعی هستند که در حوزه‌های مختلف تولیدی، حمل و نقل، توسعه و ... به تقویت اقتصاد بین‌المللی، کشوری، منطقه‌ای و محلی کمک کرده و نقش کلیدی و حیاتی در رشد مستمر

تنوع در یک اقتصاد جهانی بهم وابسته صورت می گیرد که در آن صنعت کاران قبلی هم قابلیت های توانمندسازی (دانش و مهارت های سطح فردی و شرکتی، همراه با دانش جمعی و منابع خلاقیت) و هم ظرفیت های تولیدی (تجسم یافته در عوامل تولید) را انباشته اند و زیرساخت های فیزیکی و فناوری که به تولیدکنندگان خود مزیت های هزینه و بهره وری قابل توجهی می دهد و آنها را مجهز می کند تا مرزهای فناوری را از طریق تحقیق و نوآوری بیرون برانند. این پیشرفت ها فرصت های زیادی را به کشورهای در حال توسعه ارائه می دهد تا با یادگیری و تسلط بر فناوری ها و محصولاتی که در کشورهای توسعه یافته تر موجود هستند، به سرعت توسعه یابند. سوال اصلی این است: چگونه می توان چنین یادگیری را تسریع کرد؟ رسیدن به توسعه شامل دو فرآیند متمایز اما مرتبط است: اول، تقویت قابلیت هایی که اقتصادهای در حال توسعه را قادر می سازد تا تحولات ساختاری و فناوری را تحریک، تسریع و مدیریت کنند. دوم، انباشت ظرفیت های تولیدی از طریق فرآیند سرمایه گذاری پایدار. در هر دو جنبه، موفقیت مستلزم سیاست های فعالی است که مشوق ها، جهت گیری و هماهنگی را فراهم می کند (Salazar-Xirinachs et al., 2014).

بسیاری از فعالیت ها و بخش های با ارزش افزوده بالاتری که امروزه تحول موفقیت آمیز را مشخص می کنند، احتمالاً نسبت به هم تیان خود در گذشته پرهزینه هستند، اما به دلیل فشارهای ناشی از تشدید رقابت جهانی، تا حدی به دلیل دسترسی آسان تر به فناوری و تجهیزات سرمایه ای تولید شده در اقتصادهای پیشرفته تر، که تنها با افزایش سریع بهره وری می توان به صورت پایدار به آن پاسخ داد. بسیج منابع مالی برای انجام سرمایه گذاری در سرمایه فیزیکی و انسانی و زیرساخت های مورد نیاز برای برآورده کردن این خواسته ها همچنان یک چالش سیاست اصلی در بسیاری از کشورها است.

۲-۳- ظرفیت های استان اردبیل

استان اردبیل یکی از ۳۱ استان جمهوری اسلامی ایران است که در شمال غرب کشور واقع شده است. استان اردبیل ۱/۱ درصد از مساحت کشور و ۱/۶ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. سهم این استان از ارزش افزوده کشوری در بخش صنعت حدود ۱ درصد بوده است. از مهمترین زیرساخت های کلیدی در حوزه تولید (صنعتی و معدنی) و تجارت استان اردبیل می توان به ۱۶ ناحیه و شهرک صنعتی، منطقه آزاد تجاری و گمرکات استان اشاره داشت. همچنین از منظر تعداد واحدهای صنعتی ۶۶ درصد صنایع استان تنها در سه رشته کانی

ارزش جهانی، از ترویج انرژی کارآمد و پاک تا کاهش تغییرات آب و هوا و سبز شدن و... بدون استفاده از نوعی سیاست صنعتی هدفمند روند تحول ساختاری و... موفق نخواهد بود (Salazar-Xirinachs et al., 2014). علاوه بر این، چنین تحولی مستلزم آن است که دولت ها، بنگاه ها و اقتصاد به عنوان یک کل یاد بگیرند که فناوری های پیچیده تر - پیشران های صنعتی - را بپذیرند، روی آن ها سرمایه گذاری کنند و کالاها و خدمات جدید و پیچیده تر تولید کنند. همچنین فرآیندهای تغییر را اداره، هدایت و تسریع کنند. یادگیری قابلیت های پویایی را ایجاد می کند که محرک های کلیدی برای رسیدن به توسعه اقتصادی هستند. این قابلیت ها به نوبه خود الگوهای تحول مولد و ایجاد شغل و همچنین سرعت و پایداری فرآیند فراگیر را شکل می دهند. بنابراین، یک چالش بزرگ که با هر وضعیت رشدی مواجه است، پشتیبانی و تسریع فرآیندهای یادگیری برای توسعه قابلیت های پویا در همه سطوح است که صنایع پیشران نیز جزئی از آنها هستند (Greenwald & Stiglitz, 2013; Lall, 1992; Nelson & Winter, 1982). جمهوری اسلامی ایران نیز از جمله کشورهایی است که در دولت های مختلف در این زمینه اقدامات بسیار زیادی صورت داده است که از جمله مهمترین آنها می توان به "سیاست های کلی نظام، برنامه های پنج ساله توسعه، سند سیاست های صنعتی، معدنی و تجاری ایران، آیین نامه حمایت از تولید، دانش بنیان و اشتغال آفرین در حوزه صنعت، معدن و تجارت، تصویب نامه درخصوص تعیین فهرست اولویت های صنعتی (با اولویت صنایع معدنی)، طرح های اولویت دار صنعتی، معدنی و تجاری استان اردبیل به همراه شهرستان های آن «با ملاحظات آمایش سرزمین»، ارزیابی مطالعات اولویت بندی صنعتی و پیشنهادهایی برای بهبود سیاست گذاری صنعتی و...» اشاره کرد.

۲-۲- چالش های سیاست صنعتی

هیچ کشوری بدون به کارگیری سیاست های هدفمند و انتخابی دولت برای اصلاح ساختار اقتصادی و تقویت پویایی اقتصادی خود، سفر دشواری را از فقر گسترده روستایی به سمت ثروت صنعتی طی نکرده است. علاوه بر این، دشوار است که ببینیم چگونه کشورها بدون استفاده از نوعی سیاست صنعتی هدفمند در همه سطوح توسعه می توانند به چالش های معاصر واکنش سازنده نشان دهند (از ایجاد شغل و کاهش فقر گرفته تا مشارکت در انقلاب فناوری و زنجیره های ارزش جهانی، از ترویج انرژی کارآمد و پاک تا کاهش تغییرات آب و هوا و سبز شدن اقتصاد). روند تحول ساختاری به ویژه برای اقتصادهای در حال توسعه و نوظهور چالش برانگیز است. تلاش های آن ها برای ارتقا و

رابطه با احصای محورهای موضوعی جهت مصاحبه‌ها، استفاده شوند و در بخش کیفی ابتدا به امر، با استفاده از روش تحلیل مضمون، مضامین مرتبط استخراج می‌شوند و آسیب شناسی‌ها لحاظ می‌گردد. سپس در مرحله بعد با استفاده از ابزارهایی چون مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، کدهای مرتبط استخراج و جهت بررسی و اولویت‌بندی با استفاده از روش پیمایش تحلیل می‌گردند.

به‌منظور استخراج مضامین، از رویکرد آتراید-استرلینگ^۲ بهره برده شده است. این رویکرد به‌صورت استقرایی (جزء به کل) مضامین را در سه دسته پایه، سازمان دهنده و فراگیر طبقه بندی می‌نماید (Attride-Stirling, 2001).

با توجه به موارد مذکور، قبل از ورود به تحقیق، پژوهشگر بایستی ابتدا به امر، محورهای موضوعی^۳ را استخراج کند تا در مراحل بعدی بتواند رویکردها یا روش‌های مورد نظر را بکار گیرد. این محورها هم از طریق مرور کتابخانه‌ای اسناد مرتبط در استان اردبیل و هم از طریق مشورت با برخی از خبرگان و کارشناسان مرتبط استخراج شدند. به‌طور کلی، محورهای موضوعی به‌عنوان عوامل جهت‌دهی در تحقیقات هستند که نیاز است از منظر خبرگان آن حوزه مورد شناسایی و بررسی قرار گیرند. به همین دلیل، در گام اول از روش تحقیق کیفی تحلیل مضمون استفاده شده است تا محورهای موضوعی استخراج شوند. سپس این محورها در مصاحبه استفاده خواهند شد و جهت استخراج ابعاد و مولفه‌های مربوطه، از روش تحلیل مضمون استفاده می‌شود. مشارکت‌کنندگان تحقیق حاضر در مرحله اول، جمعی از متخصصان، خبرگان دانشگاهی و اجرایی حوزه صنعت، معدن، تجارت، مدیریت فناوری، مدیریت دولتی، مدیریت برنامه‌ریزی شهری و مدیریت فناوری هستند که در این حوزه هم سابقه اجرایی و هم سابقه پژوهشی دارند. این افراد با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند شناسایی شدند که از ۱۶ نفر مصاحبه به عمل آمد. خبرگان مرحله کمی پژوهش شامل متخصصان، کارشناسان، صنعتگران این حوزه در استان اردبیل هستند که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای ۵۰ نفر شناسایی شدند. در شکل شماره ۱، مراحل انجام تحقیق نشان داده شده است. در ادامه، یافته‌های تحقیق ارائه شده‌اند.

و غیرفلزی، لاستیک و پلاستیک و صنایع غذایی و آشامیدنی استقرار دارند. ضمن آنکه ۶۵ درصد از مجموع واحدهای صنعتی استان نیز در شهرستان اردبیل استقرار دارند. جمعیت و مساحت دو فاکتور اصلی هستند که در بستر زمان و مکان و در کنش متقابل با سطح فناوریانه جوامع، تراکم‌های شهری را رقم می‌زنند. بررسی نسبت بین جمعیت و مساحت یکی از نشانه‌های عدم تعادل در مناطق است. شهرستان اردبیل ۱۲/۵ درصد مساحت استان و ۴۷/۷ درصد جمعیت استان را به‌عنوان مرکز استان در خود جای داده است. بررسی سهم اشتغال و ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی حاکی از آن است که سهم بخش کشاورزی و بازرگانی استان اردبیل به مراتب از کل کشور بالاتر است (Business Studies and Research Institute., 2023; Rajabpour., 2024) بررسی ساختار مطلوب توسعه صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ آمایش سرزمین حاکی از آن است که رشته فعالیت صنایع غذایی و آشامیدنی بیشترین فراوانی را در سطح شهرستان‌های استان به لحاظ استعداد استقرار واحد صنعتی دارند و صنایع کانی‌های غیرفلزی، صنایع تولید لاستیک و پلاستیک در رتبه‌های بعدی جای گرفته‌اند. این سه رشته فعالیت در حال حاضر سهم ۶۶ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند (است (Business Studies and Research Institute., 2023; Rajabpour., 2024).

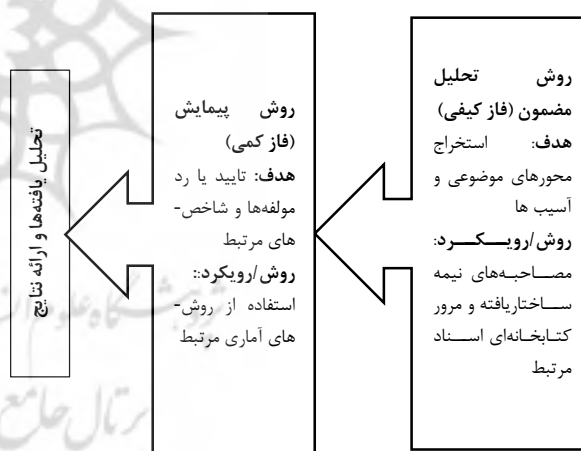
۳- روش شناسی

تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش تحقیق آن آمیخته یا ترکیبی است که از رویکرد متوالی اکتشافی^۱ بهره برده است. این تحقیق در دو فاز کیفی-کمی انجام شده است و به ترتیب از دور روش "تحلیل مضمون-پیمایش" استفاده می‌نماید. در رویکرد متوالی اکتشافی، داده‌های کیفی یا کمی در یک زمان جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند. اولویت معمولاً با فاز کیفی است. تحلیل داده‌ها معمولاً جداگانه صورت می‌گیرد و ترکیب نتایج در مرحله تفسیر داده‌ها است. بحث معمولاً در مورد میزان و وسعت همگرایی داده‌های کمی و کیفی صورت می‌گیرد. این طرح‌ها برای تایید، معتبر کردن و تقویت یافته‌های مطالعه مناسب است (Creswell., 2018). توضیح کلی اینکه با استفاده از مرور کتابخانه‌ای اسناد مرتبط در استان اردبیل، اطلاعات لازم در زمینه توسعه صنایع پیشران مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند تا در

۴- یافته‌های تحقیق

- فاز اول (روش کیفی): تحلیل مضمون

همان‌گونه که در قسمت قبلی بیان شد، به‌منظور استخراج و احصای عوامل تاثیرگذار در آسیب شناسی توسعه صنایع پیشران در استان اردبیل، از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. بدین منظور، جهت کدبندی مضامینی که از ادبیات استخراج شدند، فرآیند کدگذاری توصیفی و تفسیری مضامین اساسی استخراجی آغاز گردید. ضمن کدگذاری، برخی از مضامین اصلی شناسایی شدند. سپس این مضامین در قالب مضامین سازمان‌دهنده و در نهایت مضامین فراگیر طبقه‌بندی شدند. لازم به ذکر است که یادداشت برداری و ثبت اندیشه‌ها و تفسیر داده‌ها در طول مراحل مختلف کدگذاری انجام می‌شود که به استخراج عوامل موثر کمک خواهد کرد. با بررسی مصاحبه‌ها، ۳۰۹ کد اولیه شناسایی شدند که از میان آنها، ۴۱ مضمون پایه (اساسی)، سپس ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده با استفاده از روش قالب مضامین شناسایی شدند. در آخر، ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده در قالب ۷ مضمون فراگیر جمع‌بندی شدند. در جدول شماره ۱ نمونه‌ای از شیوه کدگذاری مصاحبه‌های خبرگان مرقوم شده است.

شکل ۱: مراحل انجام تحقیق

جدول ۱: نمونه کدگذاری مصاحبه‌های خبرگان در فاز کیفی

A: مصاحبه با خبره شماره ۱		
ردیف	نکات کلیدی	کدهای اولیه
PA1	منظور از صنایع پیشران این است که برخی از صنایع هستند که اگر روی آنها سرمایه‌گذاری کنیم بیشترین اثر پسینی و پیشینی را خواهد داشت و تاثیر محرکی بر صنایع و سایر ابعاد خواهند داشت.	تاثیرات محرک صنایع پیشران
PA2	اولویت‌های استانی باید با در نظرگیری پتانسیل صنعتی صورت گیرد که سازمان مدیریت و	پتانسیل صنعتی

A: مصاحبه با خبره شماره ۱		
ردیف	نکات کلیدی	کدهای اولیه
PA3	برنامه‌ریزی سند آمایش سرزمینی را مشخص کردند.	وضع موجود استان اردبیل باید با در نظرگیری صنایع مرتبط و وضع موجود صنایع این موارد را انجام دهد.
PA4	این استان صرفاً در این موارد دارای پتانسیل نیست بلکه می‌تواند با نگاه کارشناسانه این کار صورت پذیرد.	اتخاذ دیدگاه کارشناسانه و تخصصی
PA5	دو جنس سیاست صنعتی داریم، عمودی و افقی. در عمودی دولت شرایط کسب و کار را بهتر می‌کند در حالت دوم دولت مداخله می‌کند و منتخب‌ها را گزینش می‌کند.	انواع سیاست صنعتی
PA6	باید اهداف چند ساله صنعتی مخصوصاً پیشران‌ها با هماهنگی واحدهای صنعتی انجام شود.	هماهنگی پیشران‌ها و واحدهای صنعتی
PA7	پتانسیل‌های استان اردبیل بیشتر در حوزه صنایع غذایی اولویت دارند.	صنایع غذایی
PA8	اینکه باید چکار کنیم اردبیل صنعتی شود و صنایع پیشران در آن مترقی باشند، باید عوامل را در دو سطح ببینیم: ملی و منطقه‌ای.	سطوح مختلف صنایع پیشران
PA9	باید منطقه محوری به این بحث نگاه شود تا استانی. همچنین در کنار آن مسائل را شناسایی کنید و آسیب‌ها را دسته‌بندی کنید. از ملی به استانی.	منطقه محوری صنایع پیشران
PA10	در استان اردبیل فضای تشکیل سرمایه ضعیف است و از لحاظ فرهنگی دارای مشکلاتی هستند.	ضعف تشکیل فضای سرمایه
PA11	در سطح ملی، تحریم و مشکلات متعاقب آن بسیار تاثیرگذارند.	مسائل و مشکلات ملی
PA12	سیستم بازرگانی، گمرک، تعرفه گذاری و... نیز دارای اشکالاتی هستند که برای تمام استان‌ها هست.	ضعف نظام گمرکات و بازرگانی
PA13	در این استان، تخصص نیروی کار در سطح مطلوبی نیست.	ضعف تخصص منابع انسانی
PA14	توان انباشت سرمایه در این استان ضعیف است.	ضعف در توان انباشت سرمایه
PA15	توان محیط فناورانه و محیط دانشی برای استقرار صنایع بسیار ضعیف است.	ضعف توان محیط فناورانه و محیط دانشی
PA16	نقش زیرساخت‌ها و منابع انسانی در اینجا خودشان را نشان می‌دهند مثل تفاوت استان البرز و استان اردبیل.	نقش مهم زیرساخت‌ها
PA17	امکانات و دسترسی به منابع سیاسی و حکمرانی نیز در استان‌ها متفاوت هستند. اگر دقت کنید استان‌های همجوار پایتخت خیلی پیشرفته‌تر از آنها هستند که دورترند.	ضعف در امکانات و دسترسی به منابع سیاسی و حکمرانی

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه
	ضعف در توان انباشت سرمایه	ضعف در برقراری ارتباط با بازار سرمایه
	تتشکیل نیافتن زنجیره صنعتی	ضعف در تبلیغات و مشوق‌های جاذب
	مهاجرت نیروی کار به سایر استان‌ها	برقرار نشدن زنجیره اتصال چرخه صنعتی
	ضعف در آموزش تخصصی منابع انسانی	همکاری ضعیف بخش دولتی و خصوصی
مدیریتی و برنامه ریزی	سطح نامطلوب تخصص نیروی کار	ضعف در استانداردهای تولید و بهره‌وری
	فقدان طرح یا راهبرد جامع صنعتی	برنامه‌ریزی‌های مقطعی و ناپایدار
	ارتباط ضعیف میان صنعت و دانشگاه	وجود چالش‌های اداری
	ضعف در سیاست‌گذاری	ارتباط و همکاری کم با شرکت‌های دانش بنیان
فرهنگی - اجتماعی	ضعف در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری های جامع	حمایت ضعیف از حوزه‌های تحقیق و توسعه
	مشکلات فرهنگی و حمایتی	توسعه
	توان ضعیف محیط فناورانه و دانشی	ضعف در سیاست‌گذاری
	ضعف در زیرساخت‌های حمل و نقل	بلااتکلیفی برخی از صنایع استان
سیاسی و حکمرانی (حاکمیتی - نهادی)	امکانات و دسترسی کم به منابع سیاسی و حکمرانی	ضعف در هماهنگی بخش‌های مدیریتی و سیاسی
	ارتباطات جزیره ای سازمان‌ها و نهادهای متولی	مسائل تاریخی و روحیات مردم منطقه
	ضعف در ارتباطات بین سازمانی	آموزش عمومی ضعیف
	لرزم بازنگری قوانین و مقررات	تقابل بجای همکاری
قانونی یا حقوقی	توازن کم میان قوانین و روابط صنعتی	ضعف در فرهنگ حمایت صنعتی
		فناوری ضعیف و زیرساخت‌های ناکافی
		نبود شهرک‌های صنعتی پیشرفته و تخصصی
		ظرفیت پایین حمل و نقل

A: مصاحبه با خبره شماره ۱		
ردیف	نکات کلیدی	کدهای اولیه
PA18	شاخص‌های آمایش استانی در رابطه با اردبیل ضعیف هستند.	ضعف شاخص‌های آمایش استانی
PA19	در این استان باید هدفگذاری صنعتی صورت گیرد که اکثراً باید به تخصص‌های همین استان صورت پذیرد.	لزوم هدفگذاری صنعتی
PA20	دسترسی این استان به گمرکات بسیار خوب است باید از این ظرفیت استفاده کرد.	بهبود ظرفیت‌ها
PA21	صنعت مادر در این استان وجود ندارد و جای بحث است در این استان جوابگو هست یا نه.	ضعف صنایع مادر استان
PA22	باید روی بازرگانی تمرکز شود نه صرفاً صنعت. مثلاً آیا فولاد در این استان جواب می‌دهد که مجوز آن را اخذ کردند؟	اولویت بازرگانی و گمرکات در استان
PA23	موضوع زیرساخت‌های فیزیکی در این استان ضعیف است. هم سخت و هم نرم.	ضعف زیرساخت‌های فیزیکی
PA24	صنعت در کنار صنعت رشد می‌کند نه در خلا، در این استان نتوانستیم زنجیره صنعتی تشکیل دهیم و صرفاً به‌صورت تک یا در نهایت دو بعدی به این مقوله نگاه کردیم.	ضعف در تشکیل زنجیره صنعتی
PA25	مزیت استان اردبیل بازرگانی است و این مقوله را بادی این عامل را محرک اصلی کنیم و از آن استفاده نکرده‌ایم.	مزیت در حوزه بازرگانی و گمرکات
PA26	اصل پتانسیل این استان ارتباط با کشورهای همسایه است.	ارتباطات بین المللی
PA27	اصلی‌ترین راهکار سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی است. اینکه پول در استان و چرخه اقتصادی آن شکل گیرد.	سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی

به‌منظور استخراج مضامین، رویکرد استقرایی (جزء به کل) که یکی از رویکردهای اصلی در روش‌های کیفی است، مدنظر قرار گرفته و تمامی مضامین، مطابق با فہوای موضوعی و محتوایی در قالب مضامین مربوطه قرار گرفته‌اند. در جدول شماره ۲، مضامین مستخرج نشان داده شده‌اند.

جدول ۲: استخراج مضامین تحقیق

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه
اقتصادی و مالی	وجود چالش‌های متعدد در فضای تشکیل سرمایه	استقبال کم در زمینه سرمایه‌گذاری صنعتی
		عدم توازن در سرمایه‌گذاری‌ها
		سرمایه‌های سرگردان استان
		تسهیلات بانکی ضعیف
		همکاری ضعیف نظام بانکی با واحدهای صنعتی
		کمبود امکانات و تسهیلات ترغیبی

سرمایه، لزوم بازنگری قوانین و مقررات، سطح نامطلوب تخصص نیروی کار، فقدان طرح یا راهبرد جامع صنعتی "به ترتیب به عنوان پنج عامل اصلی آسیب های توسعه صنایع پیشران استان اردبیل هستند.

۵- بحث و نتیجه گیری

مطابق با یافته های تحقیق حاضر، عواملی چون سطح نامطلوب تخصص نیروی کار، فقدان طرح یا راهبرد جامع صنعتی، ارتباط ضعیف میان صنعت و دانشگاه، ضعف در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری های جامع، مشکلات فرهنگی و حمایتی، توان ضعیف محیط فناورانه و دانشی، ضعف در زیرساخت های حمل و نقل، امکانات و دسترسی کم به منابع سیاسی و حکمرانی، ضعف در ارتباطات بین سازمانی، لزوم بازنگری قوانین و مقررات، تغییرات زیاد در قوانین و مقررات، چالش های زیست محیطی، پتانسیل و توان ضعیف محیطی به عنوان چالش های اصلی در این زمینه شناسایی شدند. دلایل مختلفی در رابطه با این چالش ها وجود دارند که در ادامه به برخی از آنها اشاره می شود. به دلیل پتانسیل بالای این استان در حوزه کشاورزی و دامپروری، اصطلاحاً پارادوکس بهره‌وری (بخش صنعت در برابر بخش کشاورزی) به میان می آید. یکی از دلایل اصلی آن عدم گسترش صنایع پایه و بزرگ در استان، سطح پایین فناوری کارخانجات استان، وجود طرح های نیمه تمام و راکد در سطح استان و فقدان واحدهای فرآوری مواد معدنی کافی در سطح استان است. اهم تهدیدها عبارتند از: شرایط جوی حاکم (برودت هوا)، واردات محصولات صنعتی مشابه از کشورهای همسایه، کافی نبودن زیرساخت های مناسب (ریل، بزرگراه و...). اما صرف دیدگاه منفی و تضعیف گرا ملاک نیست؛ بلکه هنر و علم مدیریت ایجاب می نماید که با وضعیت موجود و امکانات در دسترس اقدامات مهمی صورت پذیرد.

از آنجایی که در اکثر مصاحبه ها تاکید خبرگان بر سرمایه گذاری کم در این استان است، لذا بایستی راهبرد و یا مکانیزم های جذب سرمایه در استان بیش از پیش باشد. از آنجایی که استان از لحاظ زیرساخت های حمل و نقل دارای ضعف است، لذا نیاز است سرمایه گذاری به صورت پایدار و مداوم صورت پذیرد. این مقوله ضمن کاهش بیکاری و کاهش ارزش سرمایه، موجب رشد اقتصادی و افزایش دارایی های استان می شود. این مقوله، از اهداف اصلی توسعه کشور نیز هست و در اسناد چشم انداز توسعه به عنوان یکی از عوامل اصلی در نظر گرفته شده است. از دیگر مزایای سرمایه گذاری می توان به دستیابی به اهداف

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه
	تغییرات زیاد در قوانین و مقررات	تغییرات مدیریتی و تصمیم گیری در سطوح بالای کشور
محیطی و کالبدی	چالش های زیست محیطی	آگاهی محیطی کم
	پتانسیل و توان ضعیف محیطی	نقش بازدارنده برخی از قوانین زیست محیطی
		مشکلات و مسائل مرتبط با انشعابات واحدهای صنعتی

همانطور که در جدول شماره ۲ ملاحظه می شود، با بررسی مصاحبه ها، ۳۰۹ کد اولیه شناسایی شدند و از این ۴۱ مضمون پایه، ۱۶ مضمون سازمان دهنده و ۷ مضمون فراگیر استخراج شد. در مرحله بعدی، اولویت بندی هریک از چالش ها و آسیب ها مورد بررسی قرار گرفته است.

- فاز دوم (روش کمی): پیمایش

در این فاز، با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته به بررسی میزان اهمیت و اولویت مضامین یا آسیب های حاصله پرداخته می شود. مطابق با نظر ۵۰ تن از خبرگان این حوزه، نتایج ذیل حاصل شدند.

جدول ۳: تحلیل کمی مضامین (اولویت بندی مضامین)

ردیف	مضامین	میانگین	انحراف معیار
۱	ضعف در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری های جامع	۴/۴۶	۰/۶۷۶
۲	وجود چالش های متعدد در فضای تشکیل سرمایه	۴/۴۰	۰/۷۰۰
۳	لزوم بازنگری قوانین و مقررات	۴/۳۰	۰/۷۲۸
۴	سطح نامطلوب تخصص نیروی کار	۴/۱۸	۰/۸۹۶
۵	فقدان طرح یا راهبرد جامع صنعتی	۴/۱۸	۱/۱۳۷
۶	ضعف در ارتباطات بین سازمانی	۴/۱۶	۰/۸۶۶
۷	ضعف در توان انباشت سرمایه	۴/۱۲	۰/۹۱۸
۸	تشکیل نیافتن زنجیره صنعتی	۴/۱۲	۰/۸۴۹
۹	توان ضعیف محیط فناورانه و دانشی	۴/۱۲	۰/۸۷۲
۱۰	تغییرات زیاد در قوانین و مقررات	۴/۰۴	۰/۸۵۶
۱۱	امکانات و دسترسی کم به منابع سیاسی و حکمرانی	۴/۰۲	۰/۹۷۹
۱۲	ضعف در زیرساخت های حمل و نقل	۳/۹۰	۱/۲۱۶
۱۳	ارتباط ضعیف میان صنعت و دانشگاه	۳/۸۶	۱/۱۴۳
۱۴	پتانسیل و توان ضعیف محیطی	۳/۵۲	۱/۰۷۴
۱۵	مشکلات فرهنگی و حمایتی	۳/۴۴	۱/۲۱۵
۱۶	چالش های زیست محیطی	۳/۴۴	۱/۱۱۰

همانطور که در جدول شماره ۳ ملاحظه می شود، خبرگان بخش کمی معتقدند که "ضعف در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری های جامع؛ وجود چالش های متعدد در فضای تشکیل

همین منظور، اگر می‌خواهیم اقدامات و راهبردهای مربوطه صرفاً حالت ایده‌آل‌گرایانه یا ویتروینی نداشته باشند، بایستی اقدامات و راهکارهای مختلفی را در راستای پیاده‌سازی موفق آنها اتخاذ نماییم که در ادامه، اهم موارد مطرح می‌شوند.

براساس تکلیف قانونی ماده ۴۶ قانون برنامه پنج ساله ششم و هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و... کشور که براساس معیارهای درونزایی و برونگرایی اقتصاد مقاومتی، دولت را ملزم به رعایت یک‌سری انجام اقدامات در بخش صنعت کرده است که می‌توان با عطف به آن مفاد، اقدامات موثری انجام داد. حتی در رابطه با تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها که به‌عنوان چالش اصلی در نظر گرفته شده‌اند، اقدامات موثرتری را انجام داد. همچنین، با توجه به سیاست‌های کلی نظام و برنامه‌های پنج ساله توسعه می‌توان این مضمون را درک کرد که توسعه صنایع پیشران، به‌مثابه امری لازم و متضمن در توسعه صنعتی بوده که در کشور ما باید مورد توجه قرار گیرد.

بروندادهای تحقیق حاضر می‌تواند ضمن آسیب‌شناسی توسعه صنایع پیشران در استان اردبیل، اولویت‌بندی دقیقی را صورت دهد که علاوه بر شناسایی چالش‌ها و خلأهای پیش روی این حوزه، راهبردها و راهکارهای متعددی را در راستای برون‌رفت از این چالش‌ها تنظیم و ارائه نماید.

مالی، تبدیل تهدید به فرصت، رشد پول، ایجاد اشتغال و... اشاره کرد. همچنین، از آنجایی که در استان شهرک‌های صنعتی وجود دارند و از طرفی نیز دستخوش مسائل و مشکلات هستند، لذا بنظر می‌رسد راهبرد ایجاد شهرک‌های صنعتی پیشرفته و تخصصی بتواند در راستای غلبه بر مشکلات اشتغالزایی و کمبود امکانات متمرثر باشد. تفاوت اصلی این شهرک‌ها در تخصصی بودن و راهبرد تمرکز است. به‌دلیل ماهیت گسترده و متنوع صنعت، نیاز است تا شهرک‌های تخصصی صنعتی-تولیدی در استان اردبیل شکل گیرند که هم قطب اقتصادی را تشکیل داده و هم پتانسیل و ظرفیت‌های ناشناخته را در راستای بهبود ظرفیت‌ها بکار گیرند.

اگر از زاویه‌ای دیگر به این قضیه بنگریم، متوجه می‌شویم که این استان دارای نقاط قوت و فرصت‌های مختلفی نیز هست که عبارتند از: وجود شهرک‌های صنعتی در تمام شهرستان‌ها، وجود شرایط کافی برای ایجاد صنایع جدید و توسعه صنایع موجود، وجود معادن کانی غیرفلزی مهم، موقعیت راهبردی و مرزی (همجواری با کشورهای خارجی حوزه قفقاز)، وجود تولیدات کشاورزی با حجم بالا و کیفیت مطلوب و... که از مهمترین موارد است. از طرفی نیز، ماهیت بسیاری از این آسیب‌ها از حوزه‌های کلان و کشوری است که به استان‌ها تسری پیدا کرده است. به

فهرست منابع

- الیاسی، مهدی، میرزایی، حسین، صفردوست، عطییه. (۱۳۹۶). آسیب شناسی فرایند انتقال فناوری (مورد مطالعه: انتقال فناوری نوعی سلاح شکاری از کشور ترکیه)، فصلنامه توسعه تکنولوژی صنعتی، ۱۵(۲۹)، ۱۰۰-۸۹.
- زیاری، کرامت‌الله، حسینی، علی، بهزادی راد، مسعود. (۱۴۰۱). تحلیل و شناسایی پیشران‌های کلیدی راهبرد توسعه شهر (CDS) در برنامه‌ریزی شهر، رویکرد آینده‌پژوهی به مقوله شهر، مجله شهر پایدار، ۵(۳)، ۶۰-۳۹.
- Attride-Stirling, J. (2001), "Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research", *Qualitative Research*, 1(3), 385-405.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative and mixed methods approaches*. SAGE Publications, Inc, 5th edition (January 2, 2018).
- Greenwald, B.; Stiglitz, J. E. (2013). "Industrial policies, the creation of a learning society, and economic development", in J.E. Stiglitz and J.Y. Lin (eds): *The industrial policy revolution: The role of government beyond ideology* (Basingstoke and New York, Palgrave Macmillan).
- Lall, S. (1992). *Technological capabilities and industrialization*. *World development*, 20(2), 165-186.
- Nelson, R.R.; Winter, S.G. (1982). *An evolutionary theory of economic change* (Cambridge, MA, Harvard University Press).
- Pilcher, J. L. (2021). *Comparison of Decision Analysis Methods for a CubeSat Propulsion System*. Air Force Institute of Technology. Theses and Dissertations. 4954. <https://scholar.afit.edu/etd/4954>
- Salazar-Xirinachs, J. M., Nübler, I., & Kozul-Wright, R. (2014). *Transforming economies*. Making industrial policy work for growth, jobs and development. Geneva.
- Smith, K. M., Wilson, S., Lant, P., & Hassall, M. E. (2022). *How Do we learn about drivers for industrial energy efficiency—Current state of knowledge*. *Energies*, 15(7), 2642.

Reference (In Persian)

Business Studies and Research Institute (2023). *The plan to identify and analyze the key drivers of regional development*

based on quantitative analysis and future research. Aedebil province. September 2023.

Elyasi, M., Mirzaei, H., & Safardoust, A. (2017). *Diagnosing technology transfer process (case study: technology transfer of a kind of hunting weapon made in Turkey)*. Quarterly journal of Industrial Technology Development. 15(29), 89-100. 20.1001.1.26765403.1396.15.29.7.2.

Rajabpour, Hossein. (1401). *Pathology of industrial development strategy in Iran (3): institutional requirements*. Machine gun number: 18562; Subject code: 2; Bureau of Economic Studies.

The world of economics. (2022). *The perspective of industrial policy in Iran*. <https://donya-e-eqtesad.com/Bakhsh-Naghah-118/3897813-Chashmandaz-Siast-Industrial-Policy-in-Iran>.

